

[2, с. 89]. Одним із проявів емоційного стресу може бути синдром емоційного вигорання. Це сукупність симптомів, що негативно позначаються на працездатності, самопочутті та інтерперсональних відносинах суб'єкта професійної діяльності. К. Маслач представляє вигорання як відповідну реакцію на професійні стреси, що складається з трьох компонентів: емоційного виснаження, деперсоналізації і редукації персональних досягнень [4, с. 73].

Серед професій, що мають високий ризик виникнення професійного стресу в Україні, перебувають професії медичної сестри та продавця-консультанта. Це обумовлено низкою соціально-економічних та соціально-психологічних чинників. По-перше, складні соціально-економічні умови в Україні унеможливають фінансування названих галузей у повному обсязі, що позначається на матеріальному становищі та здійсненні успішної професійної кар'єри. По-друге, істотним стресогенним фактором є психологічні й фізичні перевантаження робітників, які працюють у системі «людина – людина». По-третє, провокує підвищення професійних стресів та негативно впливає на умови праці також фемінізація названих сфер діяльності. Це негативно позначається на психологічному кліматі колективів, дисгармонізує стосунки між працівниками та клієнтами (пацієнтами), погіршує їх психологічне самопочуття.

Підсумовуючи викладене можна дійти висновку, що професійний стрес – це багатомірний феномен, що виражається у фізіологічних і психологічних реакціях на складну робочу ситуацію. Причинами професійного стресу можуть бути як фізичні, так і психологічні чинники, причому як реально існуючі, так і передбачувані. Серед виникаючих у ході трудової діяльності стресів можна виділити наступні інформаційний, емоційний, комунікативний стрес. Отже, актуальність вивчення професійних стресів зумовлена не тільки їх негативним впливом на ефективність праці, але й тим, що вони впливають на все життя людини, змінюючи її психічне й соматичне становище, що веде до втрати здоров'я, психологічних проблем та особистісних змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А. В. Как защитить себя от стресса : пособие. Ростов-на-Дону : Феникс, 2004. 160 с.
2. Андропова М. И. Оценка стрессоустойчивости с целью внедрения в систему профессионально-профессионального отбора. Наука і освіта. 2000. №1–2. С. 89–90 .
3. Гринберг Дж. Управление стрессом. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 496 с.
4. Калашникова О. А. Особенности стрессоустойчивости личности. Мир психологии. 2009. № 8. С. 73–75.
5. Калошин В. Ф. Стрес у педагогічній діяльності. Харків : Ранок, 2008. 184 с.

Квасецька В.

Науковий керівник – проф. Радчук Г. К.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, швидка зміна техніки і технології в усьому світі, інтелектуалізація праці, гуманізація та демократизація суспільства зумовлюють зростання соціальної ролі творчої особистості з високим рівнем духовності й загальної культури, творця нових цінностей, нових моральних якостей в складному сучасному соціумі.

Проблемі становлення творчої особистості присвячено значну кількість досліджень. Більшість науковців визначають творчість як системне явище, певну сукупність взаємопов'язаних елементів: творчі здібності, творчий процес, ступінь індивідуального розвитку творчих здібностей, якостей особистості, що забезпечують творчу діяльність, яку можна стимулювати і спрямовувати у певну систему. М.Бахтін, І.Бех, Л.Виготський, Я.Пономарьов, С.Рубінштейн, Б.Теплов вважають найважливішими у формуванні творчої особистості психологічні аспекти творчості, внутрішні процеси, а механізм уяви, сприйняття, фантазії, волі – основою творчої діяльності. Проблема розробки шляхів розвитку творчої особистості знаходиться у центрі уваги багатьох сучасних педагогів і психологів (В.Алфімов, В.Андреев, Д.Богоявленська, В.Бутенко, В.Загвязинський, В.Кан-Калик, Н.Кичук, П.Кравчук,

О.Кульчицька, В.Моляко, А.Лук, М.Поташник, В.Рибалка, С.Сисоєва, Т.Сущенко, Н.Тализіна та ін.).

Актуальність порушеної проблеми, об'єктивна потреба у постійному розвитку та оновленні шляхів становлення творчої особистості учня в сучасній школі зумовили вибір

У різних джерелах поняття «творчість» має різні тлумачення. В науковій літературі це поняття трактують як «форму діяльності людини, спрямовану на створення якісно нових для неї цінностей, що мають суспільне значення, тобто важливих для формування особистості як суспільного суб'єкта» [4], як «чинник і передумову свободи людини», як «мислення в його вищій формі, яке проявляється як уява і яке виходить за межі відомих способів вирішення виниклого завдання» [1].

Творчість – це продуктивна форма активності і самостійності людини, її результатом є наукові відкриття, винаходи, створення нових музичних, художніх шедеврів, розв'язання нових завдань у праці лікаря, вчителя, інженера тощо [3].

Загальновідомо, що творчість – це процес людської діяльності, результатом якої є створення якісно нових матеріальних і духовних цінностей, і яка оцінюється за своєю соціальною значущістю, новизною, оригінальністю, неповторністю, унікальністю. Це вища форма активності та самостійності діяльності людини. На думку таких учених, як Л. Виготський, В. Кан-Калик, Н. Кічук, М. Лазарев, О. Матюшкін, С. Сисоєва, творчість безпосередньо пов'язана з розумовою діяльністю людини, якій належить вирішальна роль; творчість – це найважливіша форма людської практики, активізації потенціалу суб'єкта в процесі особистісних змін [1].

Вчені виділяють такі основні властивості творчої особистості: сміливість думки, схильність до ризику; фантазія; уявлення та уява; проблемне бачення; вміння долати інерцію мислення; здатність виявляти суперечності; вміння переносити знання і досвід у нові ситуації; незалежність; альтернативність; гнучкість мислення; здатність до самоуправління.

Як зазначає Т. Божок, особливості підліткового віку, які впливають і з якими пов'язаний творчий розвиток особистості, насамперед пов'язані із соціальними умовами. В першу чергу, це зміна місця дитини в суспільстві і пов'язані з цим нові стосунки з дорослим світом. Змінюється аксіологічна система особистості – переоцінюються основні цінності. Процес цей є непростим і навіть болючим. Саме тому підлітковий вік у психології вважається кризовим і чи не найскладнішим з усіх кризових періодів. Складність полягає в тому, що розвиток під час кризи має переважно негативний характер, на відміну від стабільних періодів, тут відбувається швидше руйнівна, ніж творча робота. Дитина не стільки здобуває, скільки щось втрачає з надбаного нею раніше. Отже, дуже важко спиратися на формування потенціалу там, де іде своєрідне «обточування» особистості, прибирання зайвого, а також наявність перехідних новоутворень, які не позначаються на подальшому розвитку дитини, як, наприклад, грубість підлітка, його емоційна нестабільність [1].

У підлітковому віці творче мислення отримує поштовх у розвитку, входить до системи внутрішньо психічних зв'язків навчально-пізнавальної діяльності, закріплюється під контролем особистості. Підлітки характеризуються власне дослідницьким ставленням до дійсності, інтересом до співставлення фактів та встановлення причин тих чи інших подій [6].

При розробці проблеми творчого розвитку в підлітковому віці численні дослідники відзначають творче мислення та його роль в навчальній діяльності. Разом з тим розвиток творчого мислення, як і мислення загалом, має не спонтанний характер, а відбувається в процесі цілеспрямованого навчання індивіда. Зміна змісту навчання сама по собі веде до розумового розвитку, спеціальні мисленнєві операції та дії вимагають відповідно організованого навчання. У випадку спеціального відбору матеріалу та формування раціональних умінь самостійної роботи процес формування мисленнєвих дій та операцій можна прискорити. Для розвитку творчого мислення недостатньо формування правильних раціональних способів мисленнєвої діяльності. До таких прийомів належать: прийом конкретизації, коли абстрактним даним надається конкретніших форм, прийом абстрагування, коли відкидаються конкретні деталі, прийом аналогії, прийом постановки аналітичних запитань тощо. Залежно від вимог діяльності розвивається інертність чи гнучкість мислення і його творчий характер [6].

Вимоги соціального середовища, найближче оточення, традиції та установки в навчанні можуть або стимулювати, або придушувати творче мислення. Зокрема, формуванню творчого мислення сприяє заохочення різних форм творчого продукту в сім'ї, школі, орієнтація дитини на творче розв'язання проблем, відсутність перешкод у стосунках, спонтанність та ініціатива дитини, можливість маніпулювати предметами і думками, навчання увазі до сигналів навколишнього середовища, вплив у напрямку визнання дитиною цінності творчих рис власної особистості. Перешкодою для формування творчості є конформізм, піддатливість впливам, наслідування, ригідність мислення, бажання знайти відповідь відразу, відсутність критичності мислення [6].

На основі викладених вище положень, можна зробити висновок, що питання становлення творчої особистості підлітків ґрунтується на тому, що творчий потенціал підлітків безпосередньо пов'язаний з їх розумовою сферою та полягає у можливості створення якісно нових цінностей та характеризується активністю та самостійністю особистості. Розвиток підлітка як творчої особистості – це безперервний, цілеспрямований процес актуалізації задатків, здібностей, творчого підходу до вирішення поставлених завдань. Значне місце у формуванні творчого потенціалу підростаючого покоління належить шкільному середовищу, і розв'язати поставлені проблеми можна, спираючись на нову філософію освіти, де головною метою є формування високоосвіченої, творчої, креативної особистості на засадах діалогічного спілкування вчителя і учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божок Т. Феноменологія духовно-творчого потенціалу підлітків. Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць. Умань, 2015. С. 220-227
2. Волков Б. С. Психология развития человека: учеб. пособие. Москва, 2004. 224 с.
3. Дяченко М. Д. Діагностика творчих здібностей майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: збірник наукових праць. Запоріжжя, 2013. С.152–160.
4. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. Обдарована дитина. 2004. № 6. С. 2–9.
5. Якимчук Б. А. Психологічні особливості розвитку творчого мислення підлітків. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2012. С. 431-438

Коронецька Ю.

Науковий керівник – доц. В. Р. Олексюк

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ СВОЄЇ ЗОВНІШНОСТІ ПІДЛІТКАМИ

У науково-психологічній літературі можна віднайти багато інформації про сприймання особистістю свого зовнішнього вигляду. Особливо ця проблема стосується підлітків, оскільки саме у підлітковому віці відбуваються найважливіші перетворення в організмі у зв'язку із статевим дозріванням. Незважаючи на значну увагу до даної проблеми вітчизняних та іноземних дослідників питання про походження і механізми функціонування образу Я та його вплив на розвиток самооцінки залишаються не достатньо розкритими, тому дане дослідження на сьогоднішній день все ще актуальне.

Метою статті є теоретико-методологічне вивчення психологічних особливостей образу Я як структурного компонента Я-концепції в підлітковому віці.

Вагомий внесок у розробку проблеми ставлення особистості до власної зовнішності внесли Р. Бернс, У. Джеймс, Ч. Кулі, М. Мдівані, К. Роджерс, які досліджували формування образу Я в Я-концепції і в свідомості індивіда. Серед іноземних дослідників гендерних стереотипів у сприйнятті зовнішності слід назвати Д. Баса, Джуларда, Б. Пеннінгтона, П. Секода, М. Тігемана та ін.

Проблеми Я-концепції та образу Я представлені в роботах Г. Балла, М. Боришевського, А. Гавриленко, І. Кона, М. Лісіної, Р. Моляко, С. Рубінштейна, В. Століна, О. Соколової, Т. Титаренко, А. Фурмана, А. Черкашиної та ін.

Вивчення особливостей уявлень підлітка про самого себе, образу Я було предметом дослідження у працях А. Болотової, І. Бушай, Т. Говорун, Т. Дмитрової, Д. Кірай, А. Рождественського, Д. Фельдштейна, Є. Шильштейна та ін.